

ทำวัตรเย็น

(สังฆกรรมสวดพระปาฏิโมกข์)

โย โส ภาคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ,
สัฎฐากขาโต เยนะ ภาคะวะตา อัมโม,
สุปะฏิปันโน ยัสสะ ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
ตัมมะยัง ภาคะวันตัง สะธัมมัง สะสังขัง,
อิเมหิ สักกาเรหิ ยะถาระหัง อารโหปิเตหิ อะภิปุชะยามะ,
สาธู โน ภาณเต ภาคะวา สุจิริปะรินิพพุโตปิ,
ปัจฉิมาชะนะตานุกัมปะมานะสา,
อิเม สักกาเร ทุกคะตะปะณณาการะภูเต ปะฏิคคัณหาตุ,
อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ.

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภาคะวา,
พุทธัง ภาคะวันตัง อะภิวาเทมิ (กราบ)

สัฎฐากขาโต ภาคะวะตา อัมโม,
อัมมัง นะมัสสามิ (กราบ)

สุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
สังขัง นะมามิ (กราบ)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.

(ว่า ๓ ครั้ง)

โย สันนินิโน ะระโหอิหมุเล

มารัง สะเสนัง สุขิถัง วิเชยยะ,

สัมโพธิมาคัจฉิ อะนันตะญาโณ

โลกุตตะโม ตัง ปะณะมามิ พุทธัง,

เย จะ พุทธา อะตีตา จะ เย จะ พุทธา อะนาคะตา,

ปัจจุปปันนา จะ เย พุทธา อะหัง วันทามิ สัพพะทา,

อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทธโธ,

วิชชาจะระณะสัมปันโน สุขะโต โลกะวิฑู,

อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถา

เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ,

พุทธีง ชีวีตัง ยาวะนิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ,

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง พุทโธ เม สะระณัง ะรัง,

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เม ชะยะมังคะลัง,

อุตตะมังเคนะ วันเทหัง ปาทะปิงสุง ะรุตตะมัง,

พุทเธ โย ขะลิตโต โทโส พุทโธ ขะมะตุ ตัง มะมัง.

(กราบ)

อัญญสิทโธ อะริยะปะเถ ชะน่านัง
 โมกข์ปะเวสาเย อุกุ จะ มัคโค,
 อัมโม อะยัง สันติกะโร ปะณีโต
 นิยยานิโก ตัง ปะณะมามิ อัมมัง,

เย จะ อัมมา อะตีตา จะ เย จะ อัมมา อะนาคะตา,
 ปัจจุปปันนา จะ เย อัมมา อะหัง วันทามิ สัพพะธา,
 สิวากขาโต ภะคะวะตา อัมโม สันทิฏฐิโก อะกาลิโก,
 เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติ,
 อัมมัง ซีวิตัง ยาวะนิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ,
 นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง อัมโม เม สะระณัง วะรัง,
 เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เม ชะยะมังคะลัง,
 อุตตะมังเคนะ วันเทหัง อัมมังจะ ทูริยัง วะรัง,
 อัมเม โย ชะลิตโต โทโส อัมโม ชะมะตุ ตัง มะมัง.

(กราบ)

สังโฆ วิสุทโธ ะระหะทักขิณะโย
 สันตินทร์โย สัพพะมะลุปปะหิโน,
 กุณเหิเนเกหิ สะมิททิปัตโต
 อะนาสะโว ตัง ปะณะมามิ สังฆัง,

เย จะ สังฆา อะตีตา จะ   เย จะ สังฆา อะนาคะตา,
 ปัจจุปปันนา จะ เย สังฆา   อะหัง วันทามิ สัพพะทา,
 สุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ อุกุปะฏิปันโน
 ภาคะวะโตสาวะกะสังโฆ,

ญายะปะฏิปันโน ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ
 สามิจิปะฏิปันโน ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ,

ยะทิหัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา
 เอสะ ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ,

อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิณเวยโย อัญชะลิกะระณเวยโย
 อะนุตตะรัง ปุญญกเขตตัง โลกัสสาติ,

สังฆัง ชีวัตัง ยาวะนิพพานัง   สะระณัง คัจฉามิ,
 นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง   สังโฆ เม สะระณัง ะรัง,
 เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ   โหตุ เม ชะยะมังคะลัง,
 อุตตะมังเคนะ วันเทหัง   สังฆัญจะ ทูริยุตตะมัง
 สังฆเ โย ชะลิตโต โทโส   สังโฆ ชะมะตุ ตัง มะมัง.

(กราบ)

คำขอขมาพระเถระ

- (ว่าพร้อมกัน) สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต,
อุกาสะ ทิวาระตะเยนะ กะตัง สัพพัง
อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต.
- (พระเถระว่า) อะหัง ขะมามิ ตุมหากัง,
ตุมเหหิปี เม ขะมิตัพพัง.
- (ทั้งหมดรับว่า) อุกาสะ ขะมามิ ภันเต.
- (พระเถระว่า) สาธุ.

ภาพสังฆกรรมสวดพระปาฏิโมกข์ ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพน

ภาพ ๓๖๐ องศา บันทึกเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๙

ผู้สวด : พระมหาชุกตพงษ์ กิตฺติธโร

ผู้บันทึกภาพ : พระมหาภิตติศักดิ์ จานวโร

บุพพกรรมและบุพพกิจ

ก่อนแต่ทำอุโบสถ พึงทำบุพพกิจ ๙ ประการ คือ

๑. กวาดสถานที่ทำอุโบสถนั้น
๒. จุดประทีปในที่นั้น
๓. แต่งตั้งอาสนะ
๔. ตั้งน้ำฉันน้ำใช้
๕. นำฉันหะของภิกษุผู้ควรแก่ฉันหะ
๖. บอ กถดู
๗. นำปาริสุทธิของภิกษุ ผู้ลงทำอุโบสถไม่ได้
๘. น้บภิกษุ
๙. สอนพวภิกษุณี

ในบุพพกิจ ๙ นั้น ๔ เบื้องต้น อันคนเฝ้าอาราม และภิกษุทั้งหลายผู้รู้วัตรของพวภิกษุ ทำสำเร็จแล้ว.

ส่วนการนำฉันหะ นำปาริสุทธิไม่มี เพราะภิกษุ
ทั้งหลาย ผู้นั่งเว้นหัตถบาส ในสัมานี้ไม่มี

การบอ กถดูโดยนัยว่า ล่วงแล้วเท่านั้น เหลืออยู่เท่านั้น
ชื่อว่าบอ กถดู. ก็ในศาสนานี้มี ๓ ถดู ด้วยอำนาจแห่งถดู

หนาว^๑ ฤตุร้อน^๒ ฤตุฝน^๓. ก็ฤตุนี้เป็นฤตุฝน ในฤตุฝนนี้มี ๘ อุโบสถ อุโบสถหนึ่งถือด้วยปักข์นี้ ยังเหลือ ๗ อุโบสถ^๔ ท่านทั้งปวงพึงจำการบอกฤตุอย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้.

การนับภิกษุโดยนัยนี้ว่า ภิกษุทั้งหลายผู้ประชุมกัน เพื่อประสงค์ทำอุโบสถในโรงอุโบสถนี้ เเท่านี้รูป ดังนี้ ชื่อ ว่าการนับภิกษุ. ก็ในโรงอุโบสถนี้มีภิกษุประชุมกัน ๔ รูป^๕ ท่านทั้งปวง พึงจำแม้การนับภิกษุ ด้วยประการฉะนี้.

^๑ ฤตุหนาว อุโบสถที่ ๑ วันแรม ๑๕ เดือน ๑๒/อุโบสถที่ ๒ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑/อุโบสถที่ ๓ วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑/อุโบสถที่ ๔ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒/อุโบสถที่ ๕ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๒ อุโบสถที่ ๖ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓/อุโบสถที่ ๗ วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๓/อุโบสถที่ ๘ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔.

^๒ ฤตุร้อน อุโบสถที่ ๑ วันแรม ๑๕ เดือน ๔/อุโบสถที่ ๒ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕/อุโบสถที่ ๓ วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๕/อุโบสถที่ ๔ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖/อุโบสถที่ ๕ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ อุโบสถที่ ๖ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗/อุโบสถที่ ๗ วันแรม ๑๔,๑๕ ค่ำ เดือน ๗/อุโบสถที่ ๘ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘. ปีใดมีอธิกมาส ฤตุร้อนจะมี ๑๐ อุโบสถ อุโบสถที่ ๙ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๘/อุโบสถที่ ๑๐ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘๘ (เดือน ๘ หลัง)

^๓ ฤตุฝน อุโบสถที่ ๑ วันแรม ๑๕ เดือน ๑๒/อุโบสถที่ ๒ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑/อุโบสถที่ ๓ วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑/อุโบสถที่ ๔ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒/อุโบสถที่ ๕ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๒ อุโบสถที่ ๖ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓/อุโบสถที่ ๗ วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๓/อุโบสถที่ ๘ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔.

^๔ ตัวเลขจะลดลงตามลำดับ คือ อุโบสถที่ ๑ เหลือ ๗, อุโบสถที่ ๒ เหลือ ๖, อุโบสถที่ ๓ เหลือ ๕, อุโบสถที่ ๔ เหลือ ๔, อุโบสถที่ ๕ เหลือ ๓, อุโบสถที่ ๖ เหลือ ๒, อุโบสถที่ ๗ เหลือ ๑ อุโบสถที่ ๘ ครบบริบูรณ์

^๕ เปลี่ยนตามจำนวนพระภิกษุที่ลงประชุมกันในครั้งนั้นๆ ว่ามีเท่าไร เช่น มี ๘๐ รูป ก็เปลี่ยนเป็น ๘๐ แต่อย่างน้อยต้องมี ๔ รูป จึงจะทำสังฆกรรมสวดพระปาฏิโมกข์ได้

ก็การสอนภิกษุณีไม่มี เพราะพวกภิกษุณีนั้น ในเวลานี้ไม่มี. เพราะบุพพกิจซึ่งมีโอกาสพอจะทำ ได้ทำแล้ว เพราะให้บุพพกิจ ซึ่งหมดโอกาสจะทำสำเร็จไปเรียบร้อยแล้วตามปกติ ด้วยประการฉะนี้ บุพพกิจ ๙ ประการนั้น จึงเป็นอันสำเร็จเรียบร้อยแล้วด้วยประการอย่างนี้.

ก็เมื่อบุพพกิจสำเร็จแล้ว ถ้าวันนั้นเป็นวันจาตุตทสี หรือวันปณณรสี หรือเป็นวันสามัคคี วันใดวันหนึ่ง เช่น อุโบสถวันนี้ที่ ๑๕ ก็แลภิกษุผู้ควรแก่สังฆอุโบสถ พอทำสำเร็จได้มีกำหนด ๔ รูปกัฏฐิ เกินกว่านั้นกัฏฐิ เป็นปกติตตะภิกษุ (ภิกษุปกติ) ไม่ต้องปาราชิก หรือไม่ถูกสงฆ์ยกวัตร ทั้งเธอไม่ละหัดตบาสแล ดำรงอยู่ในสีมาเดียวกัน และถ้าเธอไม่มีสภาคาบัติโดยวัตถุ เพราะฉันอาหารในเวลาวิกาล เป็นต้น และถ้าไม่มีบุคคลควรเว้นใดๆ ในหัตถบาสซึ่งควรเว้น ด้วยกันไว้เสียนอกหัตถบาส อุโบสถกรรมนั้น กำหนดแล้วด้วยลักษณะทั้ง ๔ นี้ ชื่อว่ามีความพร้อมพร้อมถึงที่แล้ว สมควรทำได้ ด้วยประการฉะนี้.

สงฆ์ทราบความพร้อมพร้อมถึงที่แห่งอุโบสถกรรมแล้ว พึงให้อนุมัติอุโบสถที่จะกระทำ ณ กาลบัดนี้ ฯ

บทสวดเมื่อจบพระปาฏิโมกข์แล้ว

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.

สีลุตเทสปาฐะ

ภาสิตะมิทัง เตนะ ภะคะวะตา ชานะตา ปัสสะตา
อะระหะตา สัมมาสัมพุทธะนะ สัมปันนะสีลา ภิกขะเว
วิหะระถะ สัมปันนะปาฏิโมกขา ปาฏิโมกขะสังวะระสังวุตา
วิหะระถะ อัจจระโคจระระสัมปันนา อะณุมัตเตสุ วัชเชสุ
ภะยะทัสสาวิ สะมาทายะ ลิกขะถะ ลิกขาปะเทสุติ ฯ
ตัสมาติหัมเหหิ ลิกขิตัพพัง ฯ สัมปันนะสีลา วิหะริสสามะ
สัมปันนะปาฏิโมกขา ปาฏิโมกขะสังวะระสังวุตา
วิหะริสสามะ อัจจระโคจระระสัมปันนา อะณุมัตเตสุ
วัชเชสุ ภะยะทัสสาวิ สะมาทายะ ลิกขิสสามะ
ลิกขาปะเทสุติ ฯ เอวัณฺหิ โน ลิกขิตัพพัง ฯ

ตายนคาถา

ฉินทะ โสตัง ปะรักกัมมะ กาเม ปะนุททะ พรัหฺมณะ
นัปปะหายะ มุณี กาเม เนกัตตะมุปะปัชชะติ

กะยิรา เจ กะยิราเถนัง	ทัฬหะเมนัง ประรักกะเม
สิถิไล หิ ประริพพาไซ	ภียโย อากิระเต ระชัง
อะกะตัง ทุกกะภูง์ เสยโย	ปัจฉา ตัปปะติ ทุกกะภูง์
กะตัญจะ สุกะตัง เสยโย	ยัง กัตถวา นานุตัปปะติ
กุโส ยะธา ทุกคะหิโต	หัตถะเมวานุกันตะติ
สามัญญัง ทุปะรามัตถัง	นิระยาอุปะกัฑฒะติ
ยังกิญจิ สิถิสัง กัมมัง	สังกิลิฏฐัญจะ ยัง วะตัง
สังกัสสะรัง พรัหิมะจะริยัง	นะ ตัง โหติ มะหัพพะลันติ ๙

เทวธรรมคาถา

หิริโอตตัปปะสัมปันนา	สุกกะธัมมะสะมาหิตา
สันโต สัปปุริสา โลก	เทวะธัมมาติ วุจจะเร ๙

วันทาใหญ่

วันทามิ พุทธัง ภาวะปะระติณณัง
 ตีโลกะเกตุง ตีภาวะกะนาถัง
 โย โลกะเสฏฐิโฐ สะกะลัง กิเลสัง
 เจตวานะ โพเธสิ ชะนัง อะนันทัง
 ยัง นัมมะทายะ นะทียา ปุลิเน จะ ตีเร

ยัง ลัจจะพันธะคิริเก สุมะนาจะลัคเค
 ยัง ตัตถะ โยนะกะปุเร มุณีโน จะ ปาทัง
 ตัง ปาทะลัญชะนะมะหัง สิริระสา นะมามิ
 สุวัณณะมาลีเก สุวัณณะปัพพะเต สุมะนะกุณฺเฑ
 โยนะกะปุเร นัมมะทายะ นะทียา
 ปัญจะปาทะวะรัง ฐานัง อะหัง วันทามิ ทูระโต
 อิจจะวะมัจจันตะนะมัสสะเนยยัง
 นะมัสสะมาโน ระตะนัตตะยัง ยัง
 ปุญญาภิสังขัง วิปุลัง อะลัตถัง
 ตัสสาณุกาเวนะ หะตันตะราโย.

อามันตะยามิ โว ภิกขะเว ปะฏิเวทะยามิ โว ภิกขะเว
 ขะยะวะยะธัมมา สังขารา อัปปะมาเทนะ **สัมปาเทถาติ.**

สุธังใจ ฟังความ ตามพินิจ
 จิตตามติด คิดไป ใช้เหตุผล
 ปุสงสัย ถามไว้ ใส่ใจตน
 ลิกังวล เขียนไว้ ใช้ใคร่ครวญ

ปาฏิโมกข์ย่อ

มีพุทธาอนุญาตให้สวด**ปาฏิโมกข์ย่อ**ได้ ในเมื่อมีเหตุจำเป็น
อย่างใดอย่างหนึ่ง ในเหตุ ๒ อย่าง คือ

๑. ไม่มีภิกษุจำปาฏิโมกข์ได้จนจบ (พึงสวดเท่าอุเทศที่จำได้)
๒. เกิดเหตุฉุกเฉินขัดข้องที่เรียกว่า อันตราย ๑๐ อย่างใด
อย่างหนึ่ง

อันตราย ๑๐ ที่ทรงอนุญาตให้สวด**ปาฏิโมกข์ย่อ** ได้ คือ

๑. ราชันตราย พระราชาเสด็จมา (เพื่อรับเสด็จ)
๒. โจรันตราย โจรมาปล้น (เพื่อหนีภัย)
๓. อัคยันตราย ไฟไหม้ (เพื่อดับหรือป้องกันไฟ)
๔. อุทกันตราย น้ำหลากมา (หรือฝนตกเมื่อสวดกลางแจ้ง;
เพื่อหนีน้ำ)
๕. มนุสสันตราย คนมามาก (เพื่อรู้เหตุหรือปฏิเสธ)
๖. อมมณฺสสันตราย ผีเข้าภิกษุ (เพื่อขับผี)
๗. วาหันตราย สัตว์ร้าย เช่น เสือมาในวัด (เพื่อไล่สัตว์)
๘. สิริงสันตราย ภูเลื่อยเข้ามา (เพื่อไล่ภู)
๙. ชีวิตันตราย มีเรื่องเป็นตาย เช่น ภิกษุอาพาธโรคร้าย (เพื่อ
ช่วยแก้ไข)
๑๐. พรหมจรรย์ันตราย มีอันตรายแก่พรหมจรรย์ เช่น มีคนมา
จับภิกษุ (เลิกเพราะอลหม่าน)